

the first two years of life. The first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The ninth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The tenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eleventh year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twelfth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The thirteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fourteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The fifteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The sixteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The seventeenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The eighteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The nineteenth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twentieth year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-first year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-second year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-third year of life is the most critical period for the development of the brain.

The twenty-fourth year of life is the most critical period for the development of the brain.

FADDEY VENEDİKTOVİÇ BULGARİN
Mitrofan'ın Ay Serüveni

İletişim Yayınları 2397 • Dünya Edebiyatı 231

ISBN-13: 978-975-05-2108-9

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Barış Özkul

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Vasiliy Kandinskiy, “Ağır Halkalar”, 1927

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Burçin Gönül

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FADDEY VENEDİKTOVIÇ BULGARIN

Mitrofan'ın Ay Serüveni

ÇEVİRENLER

Ömer Ürenden - Varol Tümer

BARIŞ ÖZKUL'UN ÖNSÖZÜYLE

FADDEY VENEDİKTOVIÇ BULGARİN 24 Haziran 1789'da bugün Belarus Cumhuriyeti'nin başkenti olan Minsk'in kırk kilometre güneybatısında yer alan Minsk Voyvodalığı'na bağlı Perşovo köyünde Bulgar, Rus ve Leh kökenli soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. St. Petersburg'da bir askerî akademide eğitim gördü; Friedland Muharebesi'nde Napoléon ordusuna karşı savaştı. Esir düştükten sonra, Varşova'da konuşlanmış olan Napoléon ordusuna (La Grande Armée) katılıp, Iber Yarımadası Savaşları'nda muharip subay olarak görev yaptı. 1820'de Polonyalı yazarlar hakkında eleştirel metinler kaleme aldığı Varşova'dan ayrılıp St. Petersburg'a döndü. Orada bir dayanışma içinde çalışacağı dram yazarı Aleksander Griboyedov ve filolog Nikolay Greç'le tanıştı. 1825 yılında, Dekabristlerin yenilgisinden sonra liberal çizgiden ayrılarak *Severnaya Pchela* (Kuzey Arısı) adlı derginin yayını Çarlık politikasıyla uyumlu olarak sürdürdü. 1825-1839 yılları arasında, Greç'le birlikte "Sin Otoçesvenniye" (Vatan Evlâdı) adlı siyasi gazeteyi yayımladılar. Puşkin, Gogol, Nekrasov, Turgenyev, Lermontov, Prens Vyazimski, Bratunski, Dostoyevski ve Tolstoy'la aynı kuşağı paylaşan Bulgarin'in *Ivan Vjigyn* (Sin Otoçestva) adlı tarihî romanı tüm Rusya'da büyük ilgi görmüştür. Uzun yazarlık yaşamında verdiği edebiyat eserleri arasında birçok öykü ve roman bulunur: "İnanılabilir Kurgular veya 29. Yüzyıla Yolculuk" (1824); "İnanılmaz Kurgular veya Arzın Merkezine Seyahat" (1825); "Yeniçeriler ya da İç Savaş Kurbanları (1827); "Stsena iz çastnoy jizni v 2028 godu" (2028 Yılında Özel Hayattan Bir Sahne, 1828); "Esterka" (1828); "İvan İvanoviç Vjigyn" (1829); "Dimitriy Samozvanets" (Sahte Dimitri, 1830); "Vozduşniy şar Arhip Faddeyeviç'in ili Uteşenie v gostyâh" (Arhip Faddeyeviç'in Uçan Balonu ya da Dertlilere Teselli, 1830); "Ömer ve Öğretisi" (1832); "Mazepa" (1834); "Duh fon-Vizina na nijegorodskoy yarmarke" (Nijnovgorod Panayırında Vonvizin Ruh, 1834); "Gde raki zimuyut" (Yengeçler Nerede Kış Uykusuna Yatar, 1836); "Razgovor v tsarstve myortvıh" (Ölümler Ülkesinden Haberler, 1836); "Podojdeniya Mitrofanuşki na Lune" (Mitrofan'ın Ay Serüveni, 1837); "Pamyatnie zapiski titulyarnogo sovetnika Çuhina, ili Prostaya istoria obikovennoy jizni" (Çuhin'in Anı Notları, 1841); "Beglaya mısl" (Kaçamak Düşünce, 1842); "Metempsihoza, ili Duşeprevraşçenie" (Ruh Nakli ya da Ruh Dönüşümü, 1842); "Puteşestvie k antipodam na Tselebnıy ostrov" (Dünyanın Öbür Ucundaki Şifa Adasına Seyahat, 1842); "Pismo jitelya kometi Belı k jitelyam Zemli" (Bela Kuyruklu Yıldızından Dünyalılara Mektup, 1843); "Predok i potomki" (Atalar ve Torunları, 1843); "Pervie sibirskie vozduhoplavateli" (İlk Sibirya Baloncuları, 1845). Çar I. Nikolay'ın ölümünden sonra yaşamının kalan kısmını, doğum yeri Perşovo'nun kuzeyinde Tartu yakınlarındaki Karlova çiftliğinde at yetiştirerek geçiren Faddey Venediktoviç Bulgarin, 1 Eylül 1859'da hayata veda etti.

"İnanılabilir Kurgular veya 29. Yüzyıla Yolculuk" ve "İnanılmaz Kurgular veya Arzın Merkezine Seyahat" başlıklı öyküler Ömer Ürenden tarafından, "Yeniçeriler ya da İç Savaş Kurbanları" ve "Ömer ve Öğretisi" başlıklı öyküler Varol Tümer tarafından çevrilmiştir. "Mitrofan'ın Ay Serüveni", Tümer ve Ürenden'in ortak çevirisidir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / BARIŞ ÖZKUL	7
Mitrofan'ın Ay Serüveni.....	11
İnanılabilir Kurgular veya 29. Yüzyıla Yolculuk.....	83
İnanılmaz Kurgular veya Arzın Merkezine Seyahat.....	117
Yeniçeriler ya da İç Savaş Kurbanları.....	145
Ömer ve Öğretisi.....	153

ÖNSÖZ

BARIŞ ÖZKUL

Faddey Bulgarin, bugün Rus edebiyatı dendiğinde akla gelen ilk isimlerden değil ama 1820'ler ve 1830'larda iyi tanınan ve "çok-satan" bir yazardı. Rus satirik düzyazı geleneğinin kurucu metinleri arasında onun yapıtları da vardır.

Satirik roman ve öykü, Rus edebiyatına, öncelikle pikaresk anlatı biçiminde girmiştir. *Pikaro* figürünün (genç, yalnız, serdengeçti karakter) başından geçenlerin otobiyografik bir anlatımına dayanan pikaresk anlatı, klasik biçimiyle, 16. yüzyılda İspanya'da ortaya çıkmıştır. Rus yazarlar, bu alanda, öncelikle Fransız edebiyatından esinlenmiştir: Alain Lesage'in *Gil Blas*'sı (1715-1735) 19. yüzyıl başında Rusya'da –Napolyon Savaşları'nın yarattığı kültürel etkileşim yoluyla– popüler olmuştur. Vasili Narezhnyi'nin *Rus Gil Blas*'sını (1814), Bulgarin'in *İvan Vijigyin*'i (1829) izlemiştir (Türün ilk yetkin örneğini *Ölü Canlar* [1841] ve Pavel İvanoviç karakteriyle Gogol verecektir).

Bulgarin başlarda görece mütevazı bir yazar olarak bilinirken, *İvan Vijigyin*'in 1829'da altı bin baskıya ulaşmasıyla tartışmalı bir figür haline gelmiştir. Tartışmaları, biraz da kendisi davet etmiştir. *İvan Vijigyin*'in ilk basımına yazdığı önsözde abartılı bir özgün-

lük iddiasında bulunur: “Elinizdeki kitap, ilk özgün Rus romanıdır, bu anlamda türünün ilk örneğidir. Hiç kimseye öykünmediğimi, hiç kimseden kopya çekmediğimi, sadece kendi zihnimde tasarladığım şeyleri yazdığımı söylemeliyim.” Bu iddia karşısında Bulgarin’in hem Lesage’in romanına hem de Ignasi Krasicki diye bir din adamının *Pan Podstoli* (1778) adlı romanına öykündüğü gösterilmiştir (*Ivan Vjigjin*’in sonraki basımları *Bir Rus Gil Blas*’ı alt başlığıyla yayımlanır.)

Bulgarin’in uzun yazarlık kariyeri kavgalar ve polemiklerle doludur; Lermantov’dan Puşkin’e sürtüşmediği hemen hiç kimse kalmamıştır. 1829’da çıkarttığı *Severnaya Pchela* (Kuzey Arısı) adlı edebiyat dergisinde Puşkin’i paranoyakça hedef alır: *Dimitriy Samozvanets* (Sahte Dimitri) başlıklı tarihî romanına Anton Delvig’in yönelttiği eleştiriyi, Delvig’in yakın arkadaşı Puşkin’in yazdığını ileri sürer ve Puşkin’e *cuşkin* (zırdeli) yakıştırmasında bulunur. Puşkin ise *figliarin* (palyaço) diye hitap ettiği Bulgarin’in Çar Aleksandr devrinde casusluk yapan bir “hırsız” olduğunu iddia eder. Tartışmanın seviyesi o kadar düşer ki 1830’da Çar I. Nikola’nın emriyle Bulgarin’in edebiyat eleştirisi yazması yasaklanır.

* * *

Bulgarin’in bu kitapta yer alan ve Türkçeye ilk kez çevrilen beş öyküsü ilk gençliğinde aldığı eğitimin onun bir kurmaca yazarı olarak eğilimlerini nasıl belirlediğini göstermesi bakımından ilginçtir.

Bulgarin, mektepli bir askerdî. St. Petersburg’da, Büyük (veya Deli) Petro zamanında kurulan bir askerî akademiden mezun olmuştu. Petro’nun Rus modernleşmesindeki kurucu rolü, pozitif bilimlere ve Batı sistematiğine verdiği önem bilinir. Bulgarin, 19. yüzyıl başında akademiye girdiğinde, Petro’nun öncülük ettiği modernleşme hamlesi Rusya’da kurumsal temellerine kavuşmuş; pozitif bilimlere dayalı eğitim sistemi hayatın birçok alanında sonuçlarını vermeye başlamıştı. Bulgarin, eğitimi sırasında, bilim tarihi üzerine epey okumuş olmalıdır. “Mitrofan’ın Ay Serüve-

ni", "29. Yüzyıla Yolculuk", "Arzın Merkezine Seyahat" gibi öykülerinde 1820'ler ve 1830'larda ancak hayali kurulabilecek zeplin, uçak, ultrason cihazı gibi bilimsel yenilikler yer alır. Ütopik bilimkurgu türünün erken örneklerini teşkil eden bu öyküler çağdaş bilimkurgunun içedönük-eleştirel boyutundan yoksundur. Karakterlerin Ay'da karşılaştıkları yeni gerçekliğe verdikleri tepkiler bir bilinç veya temsil sorununa yol açmaz. Anlatı, taşlama boyutunda kalır. Başka türlü bir bilimkurgunun yazılabilmesi için psikanalizin olanaklarını seferber edebilen Stanislaw Lem gibi yazarların ortaya çıkması gerekecektir. Bu da 20. yüzyılın olayıdır.

* * *

Bulgarin'in askerlik yaşamı da oldukça hareketliydi: St. Petersburg'daki akademiye bitirdikten hemen sonra Friedland Muharebesi'ne (1807) katıldı. Muharebe meydanında hırsızlık yaptığı gerekçesiyle tutuklandı; serbest kaldıktan sonra, o sıralar Varşova'da bulunan Napoléon'un ordusuna katıldı (1812) ve Litvanya seferine çıktı; hırsızlık suçlamasıyla bir kez daha tutuklandı, Prusya'ya gönderildi. 1820'de tekrar St. Petersburg'a ayak bastı.

Bulgarin, askerlik yıllarında, Çarlık ordusu dışında diğer ordular hakkında da birtakım hikâyeler işitmiş olmalıdır. Osmanlı'daki güncel gelişmelerden haberdardır. Vaka-i Hayriyye'den bir yıl sonra 1827'de "Yeniçeriler ya da İç Savaş Kurbanları"nı yazıp "yeniçeri Hasan" karakterini yaratır. Halife Ömer ve Iskenderiye Kütüphanesi'nin yakılışı hakkında öğrendiklerini "Ömer ve Öğretisi"nde bir araya getirir. Askerî anekdotlara ve Doğu hikâyelerine oldukça meraklıdır.

Ama bu merakını Rus edebiyatında yüzyıl ortasında görülecek türden bir derinliğe taşımaz. Zihnini kurcalayan sorunları ve temaları hiciv-taşlama düzeyinde ele alıp popülerleştirmeyi tercih eder. Kuşkusuz bu da edebiyatçı bir tercihtir ve Bulgarin'in genel tutumuyla uyumludur. Bulgarin, yaşadığı ve yazdığı sürece "her devrin adamı" olmaya özen göstermiştir. Uzun yıllar Çar I. Aleksandr'ı

destekledikten sonra 1825'te bir ara Dekabristlerle beraber boy gösterip, liberal-anayasacı talepleri savunur görünmüştür. Çar I. Nikola'nın kazanacağını anlayınca saf değiştirmiştir.

Bu daldan dala atlama durumu yazdıklarına da sirayet etmiştir. Olay örgüsü bir eşiğe dayandığında, bir açmaz çözülecek veya başka bir açmazla yeni bir boyut kazanacak gibi olduğunda Bulgarin'in anlatıcıları uyanıp silkelenirler ve Bulgarin her defasında der ki: "Öyküyü uzatmaktan çekinmeseydim, insan denen mahlûkun sıradışı tuhaflığını, kötü ve yararsız olmakla beraber görmezden gelinen tutkusunu ve basitliğini seve seve sizle paylaşmak isterdim."

Bulgarin, gerek Rus düzyazısının 1820'ler ve 1830'lardaki arayışlarını yansıtmaya gerekse 19. yüzyıl bilimkurgu edebiyatının yeni temaları ve sorunlarını oldukça erken tarihlerde geliştirmesi bakımından önemli bir yazar. Tarih merakının Osmanlı'ya uzanmış olması, onu Türkiyeli okur açısından daha da ilginç kılıyor.

Mitrofan'ın Ay Serüveni

Похождения Митрофанушки на Луне

Uyanırken rüya gören adam
Beğenmediysen –
dinleme, ama yalanıma karışma!

Şanlı Rusya'da, Fonvizin'in *Anasının Kuzusu* komedisini okumayı bırakın oyununu bile izlememiş okuyazarlar vardır, çünkü Rus kitapları okumak onların günlük uğraşları içinde değildir. Pazar günleri de Rus oyunları izlemek için tiyatroya gitmezler. Artık *Anasının Kuzusu* piyesi, *Değirmenci* operasıyla birlikte pazar günleri halk matinelerinde gösterilmektedir. *Akıldan Bela* da bunlardan biridir! Tanınmış yazarlar için bunlar küçük düşürülme sayılıyor. Biz ise, ne kendimiz ne de dostlarımız adına hiçbir çıkar duygusu gütmeden, *Anasının Kuzusu*, *Değirmenci* ve *Akıldan Bela* gibi tanınmış eserlerimiz için bu durumu yücelme sayarız. Kitapları, çöplerin süpürülmesi gibi, misafir odalarından kaldırıyorlar; kırmızı renklerle süslenmemiş, ama güzel böreklerin yapıldığı küçük evlerdeyse kitaplar için her zaman uygun yercikler bulunur. Tanınmış yazarların büyük şansı, pazar günleri çıkan *Parnas* dergisi yazarlarından aldıkları moral ve halkın hafızasındaki küçücük yerleri!

Demek ki Rus okur yazarlarının büyük kısmı, toprak ağası Prostakov'un malikânesinin vesayet altındayken ele geçi-

rildiğini ve bu olayda Skotinina doğumlu olan karısının düşüp bayıldığıını hatırlarlar ve iyi bilirler. Emri yerine getirmeye gelen memur Pravdin, genç Mitrofan'a "Seni ne yapacağımı biliyorum dostum," dedi, "haydi, doğru çalışmaya!"

Mitrofan yiğitçe direnip, elini sallayarak "Beni bir yere götüremezsiniz," dedi.

Bu söylenti Petersburg'da duyulunca, Prostakov ve Skotinlerin kadınlı erkekli önde gelen akrabalarından pek çoğu, Mitrofan'ın yetiştirilmesini üzerine almak istedi. O, anne ve baba tarafından bin beş yüz kişinin tek varisi, ayrıca da bekâr yaşayan, Yahudi ve Müslümanların hor gördüğü, saygıdeğer Alman sucukçularına ve Fransız şarküterilerine, yani domuzculara, isim yapıp zengin olsunlar diye sağladığı hayvancıklara sevgisiyle tanınmış amcası Taras Skotinin'e ait bir beş yüz kişinin daha mirasçısıydı. Mitrofan, imrenilecek bir güvey olurdu. Bunun için o, gerekli her şeye, yani paraya, yüksek mevkiye, sert adalelere, aydınlık bir yüze, güçlü bir sese ve yiğitliğe sahipti. Ona sadece mevkii ve eğitimi yetersiz geliyordu. Tüm olanaklar ona akrabaları tarafından sağlanmıştı. Başkentte saygın bir mevki sahibi, dördüncü dereceden rütbeli¹ memur Prostakov, cahil Mitrofan'ı memuriyette çalışması için kendisine göndermeye annesini ikna etmiş, malikânenin vesayetten kurtarılması için bunun yegâne çare olduğunu söylemişti. Bayan Prostakova sonunda, iki gözü iki çeşme, kabul etmek zorunda kalmıştı. Mitrofan'ı muhafız birliklerine çavuş olarak kaydettiler ve rica minnet, belirsiz süre için ona izin aldılar. O zamanlar eğitimin bitirilebilmesi için âdet öyleydi.

Dayısı Mitrofan'ı kendi evine yerleştirmişti. Schweinfurt'tan soylu Alman filozof Dr. Gotlib Fransoviç Zitätenfresser ile Fransız Mösyö Henrich Eduardoviç Bonvivan'ı mü-

1 Çarlık Rusyası'nda memurlar 1-14 derece arasında sınıflandırılmış olup, bu yapı 1915 tarihine kadar çok çeşitli değişikliklerle sürmüştür – ç. n.

rebbiye tutmuş ve Mitrofan'ın eğitimini, iyi dans etmesini, iyi ata binmesini ve iyi bir hatip olmasını sağlamak için bu kişilerin eline bırakmıştı.

Arkadaşları ve yoldaşları içinde Mitrofan'a Rus asilzadeligini, daha doğru bir deyişle, Rus tuhaf adamlığını, dayısı veriyordu. O, çocuk yaşlarında öksüz kalmıştı, sonra Moskova Üniversitesi'nde tahsil görmüş, altı yıl da yolculuklar yapmıştı Avrupa ve Amerika'da; o zamanın parasıyla yüz bin rublelik tüm mirasını, kitaplar için, bir yerden bir yere taşınmalar için, bilim adamlarıyla tanışıklıklar için, fizik ve kimya deneyleri için düşünceşizce harcadı. Gece gündüz okuyordu, sanki tahsiline devam ediyordu ancak parasız kaldığında kendine gelebildi.

İvan Petroviç Rezkin, otuzlu yaşlarındaydı, hiçbir zaman yakışıklı bir yüzü ve yapılı bir vücudu olmamıştı; çok çalışmaktan zayıflamış, saçları kırışmış, biraz kamburlaşmış ve olsa olsa kırklı yaşların başında olan Mösyö Bonvinan'dan iki kat daha yaşlı görünüyordu, ama Rezkin'in canlılığı, yaşının genç olduğunu kanıtlıyordu.

Mitrofan'ın dayısı, Rezkin'in babasıyla çok sıkı dosttu, hatta öksüz Rezkin'in vaftiz babası olmuştu. Muhafız birliklerinden –kayıt yapıldığı alayı görmemiş olsa da– çavuş rütbesiyle istifa etmiş olan ve bununla yetinerek memuriyette çalışmayı istemeyen vaftiz oğluna hiçbir yardımda bulunmamıştı. Rezkin'i Mitrofan'la birlikte Prostakov göreve yerleştirmişti. Almanca ve Fransızca öğretmenlik görevlerinde, Rusça derslerinin öğretim sorumluluğunu Rezkin'e vererek Mitrofan'ın okuma hevesini canlandırmak istemişti.

Biz Mitrofan Prostakov'un bu dünyadaki öyküsünü yazmıyoruz, onu Ay yolculuğuna sevk eden olayların kısa özetleriyle yetiniyoruz ve izleyenlerin anlamalarına hizmet etmesi yönünde onun yaşamından sadece ilginç konuları seçmiş bulunuyoruz.